

Motion till riksdagen 2026/27:67

av **Daniel Lyckestam m.fl. (M)**

Bevarande av ålfisket som kulturarv

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ålfisketillstånd ska kunna överlåtas vid generationsväxling så att befintliga ålfiskeverksamheter kan föras vidare till nästa generation, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga Ålarvet på Ålakusten som internationellt kulturarv och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga statlig medfinansiering av fiskpassager och andra tekniska miljöåtgärder som kan minska vattenkraftens påverkan på ål och annan vandrande fisk utan att fungerande vattenkraft behöver avvecklas, och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Ålfisket är ett skånskt kulturarv

Att ålfisket är ett skånskt kulturarv märks särskilt längs den östra Skånekusten, den så kallade Ålakusten, som sträcker sig från Åhus till Stenshuvud, där ålfisket under århundraden har präglat kustbygden. Ålfiskarna besitter ovärderliga kunskaper om ålen

och kulturen kring den. Från runt om i världen kommer människor och företag för att ta del av traditionerna kring ålfisket; ålagillen, ålvandringar och andra arrangemang.

Ålfiskets betydelse sträcker sig därmed långt utöver värdet av den ål som landas. Ålagillen, ålabodar, fisket, hantverket och berättelserna är en del av den skånska kulturhistorien och bidrar samtidigt till turism och besöksnäring längs kusten.

Havs- och vattenmyndigheten har i en tidigare uppdragsredovisning till regeringen framhållit betydelsen av de kulturella fiskesamhällena och deras koppling till bland annat turism, hotell, restauranger och andra delar av besöksnäringen. Frågan är därför större än enbart fiskets ekonomiska värde. Om själva fisket försvinner finns också en uppenbar risk att de kunskaper och traditioner som vuxit fram kring fisket successivt försvinner.

Ålarvet på Ålakusten finns sedan 2015 upptaget i Sveriges nationella förteckning över immateriella kulturarv inom ramen för Unescos konvention om trygghet av det immateriella kulturarvet. Ålakustens kulturarvsförening ackrediterades dessutom 2020 som rådgivande organisation till Unescos konvention om det immateriella kulturarvet och ackrediteringen förnyades 2025. Det visar att Ålarvet inte enbart har ett lokalt eller regionalt kulturhistoriskt värde utan också har fått ett internationellt erkännande inom arbetet med att bevara immateriella kulturarv.

Ålfisket längs Ålakusten är ett småskaligt, hantverksmässigt och kustnära fiske. Det sker landnära med fasta redskap. Redskapen, hommorna, tillverkas och underhålls med kunskaper som förts vidare mellan generationer. Till fisket hör också kunskaper om havet, strömmarna, bottarna, båtarna och ålabodarna. Om fisket upphör riskerar därför betydligt mer än själva möjligheten att fånga ål att gå förlorat.

Ålfisket längs Ålakusten är också ett exempel på ett småskaligt fiske av det slag som uppmärksammas i FN:s globala mål för hållbar utveckling. Mål 14 handlar om att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt. I delmål 14.b framhålls vikten av att ge småskaliga fiskare tillgång till marina resurser och marknader. Att bevara ålen och att bevara det småskaliga kulturhistoriska fisket behöver därför inte ses som motsatta intressen.

Den europeiska ålen är akut hotad och det krävs fortsatta åtgärder för att beståndet ska kunna återhämta sig. Ålens livscykel sträcker sig över mycket stora geografiska områden och beståndet påverkas av flera faktorer under sin vandring mellan Europas vatten och Sargassohavet. Fiske är en sådan faktor, men även vandringshinder, vattenkraft, förändrade livsmiljöer och annan mänsklig påverkan har betydelse.

Begränsningar av det småskaliga fisket stärker inte ålbeståndet

Den senaste svenska beståndsutvärderingen, SLU Aquas Assessment of the eel stock in Sweden, spring 2024, visar samtidigt att påverkan från det svenska blankålsfisket vid ostkusten har minskat kraftigt. Den uppskattas nu till omkring 0,3 procent. Det kvarvarande svenska kustfisket efter ål är därmed mycket begränsat. Detta är viktigt att beakta när ytterligare åtgärder diskuteras. Att ålen är hotad innebär inte att varje ytterligare begränsning av det småskaliga svenska ålfisket automatiskt är en effektiv åtgärd för att stärka beståndet.

Vattenkraft och ål kan samexistera

Vattenkraften påverkar samtidigt ålens möjligheter att vandra genom svenska vattendrag. Den senaste beståndsutvärderingen visar att vattenkraftsturbiner fortfarande orsakar en betydande dödlighet bland blankål i svenska inlandsvatten. Samtidigt är vattenkraften en viktig del av Sveriges fossilfria elproduktion och har stor betydelse för elsystemet. Dessa båda intressen behöver inte ställas mot varandra. Målet bör vara att bevara vattenkraften och samtidigt minska dess påverkan på ålen och andra vandrande fiskarter.

Den pågående omprövningen av vattenkraften för moderna miljövillkor har inneburit stora utmaningar, inte minst för den småskaliga vattenkraften. Regelverket behöver utformas så att fungerande vattenkraft inte slås ut när det finns rimliga tekniska lösningar som kan förena fortsatt elproduktion med bättre möjligheter för fisken att vandra. Fiskpassager, förbättrade vandringsvägar och andra åtgärder som minskar risken för att ål skadas eller dödas vid kraftverken bör prioriteras framför avveckling av fungerande vattenkraft där sådana lösningar är möjliga.

Kostnaden för sådana investeringar kan samtidigt vara mycket stor i förhållande till omsättningen för ett mindre vattenkraftverk. Staten bör därför överväga hur ekonomiskt stöd, exempelvis genom statlig medfinansiering av fiskpassager och andra miljöåtgärder, kan bidra till att både bevara småskalig vattenkraft och förbättra förutsättningarna för ålens vandring. På så sätt kan fortsatt produktion av fossilfri och reglerbar el förenas med ett starkare skydd för ålen.

Tillåt generationsväxling med tillhörande ålfisketillstånd

Havs- och vattenmyndigheten har under 2025 reviderat den svenska nationella förvaltningsplanen för europeisk ål för perioden 2025–2030. Arbetet bygger bland annat

på den senaste vetenskapliga utvärderingen av ålbeståndet och omfattar åtgärder inom flera områden. Det understryker behovet av en bred förvaltning där olika orsaker till ålens dödlighet och hinder för dess återhämtning hanteras samlat.

Fiskeriverket, numera Havs- och vattenmyndigheten, beslutade med verkan från den 1 maj 2007 om ett generellt förbud mot ålfiske. Ålfiske får därefter endast bedrivas med särskilt tillstånd och fisket är hårt reglerat. En viktig del av den hittillsvarande regleringen har varit att nya ålfisketillstånd inte beviljas. När en fiskare slutar har tillståndet därför som huvudregel försvunnit i stället för att kunna föras vidare till nästa generation.

Utvecklingen sedan dess är tydlig. Mellan 2009 och 2024 minskade antalet tillståndshavare för ålfiske i havet från 317 till 85. I sötvatten minskade antalet under samma period från 70 till 44. Medelåldern bland tillståndshavarna är dessutom relativt hög och antalet kan därför förväntas fortsätta minska.

Mot den bakgrunden gav regeringen Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att utreda förutsättningarna för att tillåta generationsväxling inom ålfisket genom överlåtelse av ålfisketillstånd. Uppdraget redovisades den 1 oktober 2025.

Havs- och vattenmyndigheten konstaterar i utredningen att generationsväxling skulle göra det möjligt för fiskeriverksamheter inom familjer att fortsätta när en äldre tillståndshavare avslutar sitt fiske. Myndigheten pekar också uttryckligen på att detta skulle möjliggöra traditionsbevarande och kunskapsöverföring till yngre generationer.

Detta är särskilt betydelsefullt längs Ålakusten. Det är svårt att hävda att Sverige ska bevara ett levande immateriellt kulturarv samtidigt som regelverket är konstruerat så att de människor som bär upp kulturarvet successivt försvinner och inte kan lämna verksamheten vidare. Ett levande kulturarv kan inte bevaras enbart genom dokumentation, museer och berättelser. Det kräver människor som faktiskt fortsätter att fiska, bygga och underhålla redskapen och föra kunskapen vidare.

Havs- och vattenmyndigheten har mot bakgrund av ålbeståndets allvarliga situation inte förordat generationsväxling med oförändrade villkor. Det är en bedömning som vi inte delar. Det svenska ålfisket är redan mycket hårt reglerat och antalet tillståndshavare har minskat kraftigt under lång tid. De fiskare som finns kvar bedriver ett lagligt fiske inom de fångstbegränsningar och övriga villkor som staten har beslutat om.

Att en fiskare lämnar över sin verksamhet till nästa generation innebär inte i sig att antalet tillstånd ökar eller att fisketrycket behöver öka. Utgångspunkten bör därför vara att ett befintligt ålfisketillstånd ska kunna följa med verksamheten vid en

generationsväxling. På så sätt kan fisket, kunskapen och traditionerna föras vidare utan att antalet ålfisketillstånd ökar.

EU-regler har under senare år inneburit ytterligare begränsningar av ålfisket. För fiskeåret 2026/2027 är fiske efter ål i havet förbjudet från och med den 15 september 2026 till och med den 15 mars 2027. För Ålakusten får detta särskild betydelse eftersom det traditionella fisket huvudsakligen bedrivs under sensommaren och hösten. Den möjliga fiskesäsongen har därmed begränsats ytterligare.

Det är rimligt att Sverige tar ålbeståndets situation på största allvar. Men åtgärderna måste samtidigt vara proportionerliga och riktas dit där de gör verklig skillnad för ålens återhämtning. De få kvarvarande svenska ålfiskarna ska inte successivt regleras bort genom att tillstånden försvinner när en generation lämnar yrket. Har staten accepterat att ett visst fiske bedrivs inom ett tillstånd bör utgångspunkten vara att verksamheten också ska kunna föras vidare till nästa generation.

Ålfiskarna har dessutom själva ett starkt intresse av ålens fortlevnad. Utan ål finns heller inget framtida ålfiske eller något levande Ålarv. Den kunskap om ålen, havet och fisket som finns bland de kvarvarande fiskarna bör därför ses som en tillgång i arbetet med att bevara arten, inte som ett hinder för det.

Det kan också starkt ifrågasättas om ett regelverk som i praktiken innebär att befintliga ålfiskeverksamheter successivt avvecklas är förenligt med Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Konventionen medger en stat att genomföra lagstiftning för att reglera nyttjandet av egendom i överensstämmelse med det allmännas intresse. Sådan lagstiftning kan användas för att skydda fiskbeståndet. De begränsande bestämmelserna måste dock utformas med respekt för egendom och med krav på att ingreppet i den enskildes rätt ska vara proportionerligt. I proportionalitetsbedömningen ska hänsyn bland annat tas till den ekonomiska börda som läggs på den enskilde och om ersättning lämnas för de ekonomiska förluster som regleringen orsakar. Det finns därför starka skäl att ifrågasätta ett system där staten kraftigt begränsar möjligheten att bedriva verksamheten och samtidigt omöjliggör för nästa generation att ta över den.

Ålens utsatta situation kräver en bred och långsiktig politik. Men det kvarvarande svenska ålfisket är redan starkt reglerat och bör ges långsiktiga förutsättningar att leva vidare. Åtgärder måste samtidigt vidtas mot andra betydande orsaker till ålens dödlighet och mot de hinder som finns längs dess vandringsvägar. Vattenkraftens påverkan behöver minska genom moderna tekniska lösningar och miljöåtgärder samtidigt som

vattenkraftens viktiga roll i det svenska elsystemet värnas. Arbetet behöver dessutom ske internationellt eftersom den europeiska ålen är ett gemensamt bestånd som rör sig över nationsgränser.

När Havs- och vattenmyndigheten nu har utrett frågan om generationsväxling finns ett betydligt bättre underlag för att gå vidare. De befintliga ålfisketillstånden bör kunna överlåtas vid generationsväxling så att verksamheten, kunskapen och kulturarvet kan leva vidare. Det handlar inte om att skapa fler ålfiskare eller fler tillstånd, utan om att de få verksamheter som fortfarande finns kvar ska kunna lämnas vidare.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan bör ålfisketillstånd kunna överlåtas vid generationsväxling så att befintliga ålfiskeverksamheter kan föras vidare till nästa generation. Regeringen bör därutöver överväga att verka för att Ålarvet på Ålakusten upptas på Unescos internationella lista över immateriella kulturarv.

Daniel Lyckestam (M)

Lars Johnsson (M)

Louise Meijer (M)

Mats Sander (M)

Amanda Thonander (M)

Boriana Åberg (M)

Peter Ollén (M)

Alexander Svensson (M)

Tony Rahm (M)